

บทที่ 2

เอกสารและการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

ห้องสมุดเป็นแหล่งวิชาที่จำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งในโรงเรียนและชุมชน เพราะห้องสมุดเป็นศูนย์ให้บริการความรู้ที่ประกอบการเรียนการสอน และเป็นสถานที่ก่อให้เกิดการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองของนักเรียน ซึ่งจะเป็พื้นฐานในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ห้องสมุดโรงเรียนเองก็ต้องมีการจัดรูปแบบและการพัฒนาให้ทันสมัยอยู่เสมอ มีการจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน รวมทั้งนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการบริการทางการศึกษาตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ ซึ่งมีแนวทางเกี่ยวข้องกับเอกสารและการศึกษาดังนี้

แนวทางการจัดห้องสมุดโรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ห้องสมุดโรงเรียนในปัจจุบันจำเป็นต้องพัฒนาให้ก้าวหน้าโดยการผสมผสานกับความคิดชีวิตชีวา สดชื่น แจ่มใส มิใช่เป็นเพียงห้องสมุดที่เก็บรวบรวมหนังสือไว้ให้บริการอ่านแต่เพียงอย่างเดียว แต่จะต้องทำหนังสือให้มีชีวิต มีการจัดกิจกรรมที่มีความเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา มีการจัดอาคารสถานที่ให้น่าเข้าใช้ มีบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ และมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการ ให้เหมาะสมกับสภาพห้องสมุดของแต่ละสถานศึกษา การจัดการห้องสมุดโรงเรียน โดยมุ่งเน้นการขับเคลื่อนไปสู่การพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนให้มีชีวิต

ห้องสมุดมีชีวิต (Living Library)

ห้องสมุดมีชีวิต หมายถึง ห้องสมุดที่มีการบริหารจัดการทรัพยากรสารสนเทศให้ทันสมัยครบถ้วน สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการ เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และสร้างนิสัยรักการอ่านอย่างยั่งยืนสำหรับบุคคลทุกเพศ ทุกวัย ด้วยบรรยากาศที่มีชีวิตชีวา มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการเรียนรู้ สามารถเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างรวดเร็ว มีบริการและกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

รูปแบบของห้องสมุดมีชีวิต

การจัดห้องสมุดให้มีชีวิตชีวา มีการเคลื่อนไหว และมีความก้าวหน้าอย่างมีคุณภาพนั้น มีแนวทางการจัดห้องสมุดในมิติต่าง ๆ ดังนี้

1. ห้องสมุดที่เน้นมิติ “ผู้เรียนสำคัญที่สุด” ซึ่งมีแนวคิดที่ผู้เรียนจะสามารถเรียนรู้ ประสบผลสำเร็จได้ จะต้องได้รับการสนับสนุนจากบุคคลที่เกี่ยวข้องตามภารกิจและหน้าที่ จึงควร ดำเนินการจัดสภาพอันพึงประสงค์เพื่อให้บริการที่ดีที่สุดสำหรับผู้เรียนได้ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ พัฒนาศักยภาพตนเองสูงสุด โดยการดำเนินงานตามมาตรฐานที่กำหนดทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ดังนี้

1.1 ดำเนินการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนให้ได้มาตรฐานโดยประเมินตรวจสอบตาม เกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด

1.2 ให้บริการสนับสนุนและมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นการเรียนใน 1 ชั่วโมง 1 วัน 1 สัปดาห์ 1 โครงการ 1 ภาคเรียน หรือ 1 ปีการศึกษา ตาม ขั้นตอนดังนี้

1.2.1 กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ด้วยตนเอง ห้องสมุดควรจัดบริการแนะนำ หนังสือที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ เกี่ยวกับเนื้อหาวิชา พฤติกรรมการเรียน เพื่อช่วยให้กำหนดมาตรฐานของผู้เรียนได้ครอบคลุมชัดเจน

1.2.2 กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ โดยกำหนดว่าในช่วงเวลาที่ผู้เรียนทำแผน การเรียนรู้ ต้องการให้ตนเองและเพื่อนได้เรียนรู้เรื่องใดบ้าง พฤติกรรมที่ต้องการจะเปลี่ยนแปลง ห้องสมุดควรจัดสื่อสารสนเทศที่จำเป็นในแต่ละช่วงชั้น

1.2.3 กำหนดวิธีการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัยที่เหมาะสมในแต่ละช่วงชั้น ผู้เรียนอาจใช้การตั้งคำถาม การหาองค์ความรู้ การพิสูจน์ หรือตอบคำถามและการสรุป ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง ห้องสมุดควรให้บริการแนะนำการใช้ห้องสมุดเพื่อสืบค้นข้อมูลต่าง ๆ

1.2.4 วางแผนการเรียนโดยกำหนดว่าในระยะเวลาใดจะเรียนรู้เรื่องใดอย่างไร เพื่อให้คุ้นเคยกับการวางแผน โดยทำเป็นขั้นตอนอย่างง่าย ๆ

1.2.5 ลงมือปฏิบัติการเรียนรู้โดยผู้เรียน

1.2.6 ประเมินผลการเรียนรู้ นักเรียนและครูร่วมประเมินผลการเรียนรู้

1.2.7 วิเคราะห์เปรียบเทียบกับเป้าหมายที่กำหนดว่าได้เรียนรู้หรือกระทำตาม เป้าหมายมากน้อยเพียงใด และเปรียบเทียบกับแผนที่วางไว้

1.2.8 บันทึกผลการเรียน ที่ได้เรียนรู้ในช่วงเวลาที่กำหนด

1.2.9 สรุปผล ว่าเรียนรู้อะไรบ้าง ได้ฝึกปฏิบัติ ได้เปลี่ยนพฤติกรรมอย่างไร เป็นการสรุปผลการเรียนรู้ทั้งหมด

2. ห้องสมุดที่เน้นมิติ “แห่งภูมิปัญญาไทย” มีแนวคิดว่าห้องสมุด โรงเรียนเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ช่วยในการพัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนางานและและอาชีพ ตลอดจนการศึกษาอย่างต่อเนื่องห้องสมุดต้องรวบรวม อนุรักษ์ และให้บริการภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมไทย โดยดำเนินการดังนี้

2.1 ต้องให้ความรู้ทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัชฌาศัย ในเรื่องต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

2.2 ห้องสมุดต้องรวบรวมสื่อทุกรูปแบบที่ให้ข้อมูลและองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์สังคมไทย วัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำมาจัดนิทรรศการตามโอกาส

2.3 จัดกิจกรรมให้ความรู้และเผยแพร่ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น จัดบรรยาย อภิปราย นิทรรศการ สาธิต ทัศนศึกษา โดยเชิญปราชญ์ชาวบ้านมาเป็นวิทยากร

2.4 รวบรวมองค์ความรู้ที่ยังไม่ได้บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร จัดเก็บอย่างเป็นระบบ และให้บริการ

2.5 พัฒนางานเทคนิคในการให้เลขหมวดหมู่ และทำรายการให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระทางภูมิปัญญาไทย

3. ห้องสมุดที่เน้นมิติ “สะดวกใช้” ในรูปของห้องสมุดอัตโนมัติและห้องสมุดดิจิทัล

3.1 ห้องสมุดอัตโนมัติ โดยนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาใช้ในการดำเนินงานห้องสมุดในส่วนงานบริหาร งานเทคนิค และงานบริการ

3.2 ห้องสมุดดิจิทัล โดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการสืบค้นข้อมูลจากซีดีรอมหรือจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book)

4. ห้องสมุดที่เน้นมิติ “สุนทรียภาพ” สุนทรียภาพเป็นสิ่งที่จะทำให้คนเป็นคนที่สมบูรณ์ ทำให้คนเกิดความซาบซึ้ง มองเห็นคุณค่าของความจริง มีจิตใจสงบ มีสมาธิ มีจินตนาการ สามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ฝึกให้รู้จักคิด ฝึกการเป็นผู้นำ กล้าแสดงออก และสร้างสรรค์ผลงานใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาสุนทรียภาพมีวิธีการ ดังนี้

4.1 พัฒนาสุนทรียภาพด้วยการเลียนแบบ โดยใช้ทฤษฎีความเหมือน คือ “ต้นแบบ” ให้มีการลอกเลียนแบบและการกระทำซ้ำโดยการเรียนรู้และถ่ายทอดจากการได้ยิน ได้เห็น ได้สัมผัส และอาศัยการเลียนแบบ ห้องสมุดจึงควรจัดหาสื่อสารสนเทศที่สามารถเป็นแบบที่ดีจัด

กิจกรรมที่ได้กระทำซ้ำ เช่น ฟังแล้วฟังอีก อ่านแล้วอ่านอีก พูดแล้วพูดอีก เขียนแล้วเขียนอีก เปิดโอกาสให้กระทำซ้ำจนเกิดความประทับใจ และนำไปเป็นแบบอย่าง

4.2 พัฒนาสุนทรียภาพด้วยการค้นหาสิ่งใหม่ โดยใช้ทฤษฎีความแตกต่าง เพื่อความตื่นตื้นและมีชีวิตชีวาเพื่อให้ทันกับเหตุการณ์หรือสมัยนิยม แต่งเติมความเป็นตนเองลงไปในงาน เป็นการแสวงหาทิศทางใหม่ให้กับตนเอง ห้องสมุดจึงต้องช่วยเปิดโลกทัศน์ของนักเรียนให้มีโอกาสเรียนรู้ในวงกว้างจากสารสนเทศที่หลากหลาย และร่วมกิจกรรมประกวดต่าง ๆ

4.3 พัฒนาสุนทรียภาพโดยสร้างจินตนาการ โดยใช้ทฤษฎีความเป็นตนเอง ผู้เรียนได้ค้นพบตนเองว่ามีความถนัด ความสามารถในเรื่องใดจึงได้ปฏิบัติจนเกิดเป็นเอกลักษณ์ ผู้เรียนจะปฏิบัติงานอย่างมีความสุขตามจินตนาการ ห้องสมุดจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้ให้บริการแสดงผลงานที่เกิดขึ้นจากความคิดและจินตนาการของตนเองในลักษณะการจัดนิทรรศการแสดงผลงานนักเรียน การเผยแพร่ผลงาน และการมอบรางวัล

ดังนั้น รูปแบบของห้องสมุดมีชีวิต จะนำไปตามสภาพของห้องสมุดแต่ละแห่ง เพราะมีความพร้อมแตกต่างกัน การพัฒนาห้องสมุดเดิมให้กลายเป็นห้องสมุดมีชีวิต เพื่อให้ผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจ และผู้ให้บริการมีความสุข อาจทำได้ดังนี้

1. ต้องรู้สภาพปัจจุบันของห้องสมุดตนเอง
2. รู้จักผู้มาใช้บริการ เป็นใคร เขาพอใจแล้วหรือยัง ทำอย่างไรให้เขาพอใจเพิ่มมากขึ้น
3. ชักจูงคนให้เข้ามาใช้บริการเพิ่มมากขึ้น
4. พยายามให้คนอยู่ใช้ห้องสมุดให้มากที่สุด มีวารสารและหนังสือเพียงพอแก่ความต้องการของผู้ใช้ มีบริการและกิจกรรมหลากหลายรูปแบบให้ผู้ใช้มีความสุขสนุกสนานและได้รับประโยชน์จากห้องสมุด

5. การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการเรียนรู้ และสามารถเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างรวดเร็ว จำเป็นต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก จะต้องพิจารณาตามกำลังความสามารถของห้องสมุดตนเอง

องค์ประกอบของห้องสมุดมีชีวิต

องค์ประกอบของห้องสมุดมีชีวิต คือ การนำองค์ประกอบของห้องสมุด โรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหาร อาคารสถานที่ ครุภัณฑ์ ทรัพยากรสารสนเทศ บุคลากร และเงินอุดหนุน ที่ได้กล่าวไว้ในบทนำ มาประยุกต์ให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าของวิทยาการยุคใหม่ ดังนี้

1. องค์ความรู้ (Knowledge) ประกอบด้วย ข้อมูลสารสนเทศ ทรัพยากรสารสนเทศ และความรู้ต่าง ๆ ที่อยู่ในห้องสมุด ทั้งที่เป็นข้อมูลประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ และ

สื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศในรูปแบบต่าง ๆ ได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และตรงตามความต้องการได้ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน เวลาใด (Anyone Anywhere Anytime)

2. สภาพแวดล้อม (Environment) ประกอบด้วยพื้นที่ของห้องสมุด มีการจัดมุมความรู้ มุมบริการ และมุมกิจกรรมต่างๆ สอดคล้องและเหมาะสม มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ภายในห้องสมุดและภายนอกห้องสมุดเพื่อช่วยให้ผู้ใช้บริการได้รับอรรถประโยชน์ทั้งความรู้ และความจรรโลงใจมีบรรยากาศภายในห้องสมุดที่สบาย เป็นกันเอง และนำเข้าไปใช้บริการ

3. เทคโนโลยี (Technology) ประกอบด้วย ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ช่วยในการเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างสะดวก รวดเร็ว อาทิ ระบบ อินเทอร์เน็ตในการสืบค้นข้อมูล world wide web ระบบ Self check, Inventory, Self Server & Automation เช่น การลงทะเบียน หรือการสมัครสมาชิกผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ ระบบจ่ายเงินอัตโนมัติ ระบบถ่ายเอกสารอัตโนมัติ ระบบพิมพ์ข้อมูลอัตโนมัติ เป็นต้น

4. คน (People) ประกอบด้วย บุคลากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ บรรณารักษ์ เจ้าหน้าที่ให้บริการอาจารย์ นักเรียน นักศึกษา ผู้ใช้บริการห้องสมุด ซึ่งบุคคลที่ทำหน้าที่สำคัญที่สุดคือ บรรณารักษ์ เนื่องจากเป็นตัวกลางเชื่อมโยงความรู้ในห้องสมุดและผู้ใช้บริการ โดยจะต้องเป็นผู้ที่มีหัวใจรักการให้บริการ มีอัธยาศัยไมตรี ยิ้มแย้มแจ่มใสและมีความสุขในการทำงาน

5. ระบบ (System) ประกอบด้วย การจัดระบบ ระเบียบ และช่องทางในการเข้าถึงบริการ และกิจกรรมต่าง ๆ ของห้องสมุด ในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ การส่งเสริมการอ่าน การใช้ระบบไร้สายในการเข้าถึงข้อมูล (Wireless Internet Area) การจัดกิจกรรมดนตรีในห้องสมุด การจัดมุมอ่าน การจัดมุมดูหนัง ฟังเพลง เล่นเกมต่าง ๆ เป็นสัดส่วนและเอื้ออำนวยแก่ผู้ใช้บริการนอกจากองค์ประกอบทั้งห้าประการดังกล่าวในการบริหารจัดการให้ห้องสมุดเป็นห้องสมุดมีชีวิตที่ประสบความสำเร็จอาจนำหลักการตลาดนำมาประยุกต์ใช้ เช่น หลักการ 4P ของ Phillip Koller

หลักการ 4P ของ Phillip Koller

1. สถานที่ (Place) ได้แก่ สถานที่ ทำเลที่ตั้งของห้องสมุด เปรียบเสมือนด่านแรกที่จะทำให้ห้องสมุดมีชีวิตมีชัยไปครึ่งหนึ่งแล้ว หากห้องสมุดมีทำเลที่ตั้งดี มีลักษณะเด่น สะดุดตาไปมาสะดวกจะเกิดแรงจูงใจในการใช้บริการห้องสมุดได้มากขึ้น รวมทั้งมีการบริหารจัดการพื้นที่ห้องสมุดได้อย่างคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด เปรียบเสมือนห้างสรรพสินค้าที่ตั้งอยู่ในทำเลที่ไปมาสะดวกจะทำให้ประสบความสำเร็จได้มากกว่าอยู่ในทำเลที่ห่างไกล ไปมาไม่สะดวก ถนนหนทางไม่ดี

2. ผลผลิต (Product) ได้แก่ สินค้า หรือการขายข้อมูล ซึ่งประยุกต์กับการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศประเภทต่าง ๆ มีการจัดบริการเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและ

การเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนสร้างเครื่องมือ มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการเรียนรู้ และสามารถเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างรวดเร็ว โดยมีการจัดทรัพยากรสารสนเทศให้ทันสมัย ครบถ้วน สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการ

3. การส่งเสริม (Promotion) ได้แก่ การจัดกิจกรรมประเภทต่าง ๆ ที่อำนวยความสะดวก และส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต อาทิ การจัดเสวนา การอภิปราย การอบรม การสาธิต นิทรรศการ การจัดกิจกรรมพิเศษในวาระต่าง ๆ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ เชิญชวนให้เข้าใช้ห้องสมุด การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างแรงจูงใจ กระตุ้นความสนใจ ให้มีผู้เข้าใช้ห้องสมุดมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้สามารถจัดกิจกรรมในลักษณะต่าง ๆ เช่น บัตรสะสมแต้ม การยืม ขอนักอ่านประจำเดือน พี่สอนน้อง ประกวดระบายสี ค้นหาแฟนพันธุ์แท้ห้องสมุด เราอยากรู้ หนังสือในดวงใจ Happy Station หนังสือติดกระเป๋า (My Bag My Book) ธนาคารหนังสือ...สื่อเพื่อลูกรัก วันนี้...มีอะไรฟังพี่เล่านิทาน บัตรทองคนขยัน ตะกร้าสัญลักษณ์ บันทึกรักได้ประโยชน์ ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดและสำนักพิมพ์ เป็นต้น

4. ราคา (Price) ได้แก่ ค่าใช้จ่าย/รายได้สินค้า หรือบริการของห้องสมุด ซึ่งเป็นรายได้นอกเหนือจากงบประมาณแผ่นดิน อาทิ การกำหนดค่าสมัครสำหรับผู้ใช้บริการทั้งในและนอกสถานศึกษา รวมทั้งการเอื้อประโยชน์สำหรับประชาชน กลุ่มเป้าหมายที่คาดหวัง เพื่อช่วยให้ทรัพยากรสารสนเทศห้องสมุดได้ถูกใช้อย่างกว้างขวางและแพร่หลายให้มากที่สุด นอกเหนือจากผู้ใช้บริการภายใน เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของรายได้เข้าห้องสมุดอีกทางหนึ่ง

บทบาทของห้องสมุดโรงเรียนต่อการพัฒนาการศึกษาในสถานศึกษา

ห้องสมุดโรงเรียนในปัจจุบันมีความสำคัญต่อผู้เรียนอย่างยิ่ง เป็นแหล่งรวบรวมวิทยาการหลักของโรงเรียน ช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งมีส่วนในการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านและการรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

วัตถุประสงค์ของห้องสมุดโรงเรียน

1. จัดเตรียมหนังสือและสื่อการเรียนการสอนอื่น ๆ ทั้งสิ่งสิ่งพิมพ์และสื่อเทคโนโลยี เช่นวารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์ แผนที่ ภาพนิ่ง วิทยุทัศน์ แถบบันทึกเสียง ซีดีรอม ฯลฯ ให้สอดคล้องกับหลักสูตรและความต้องการของผู้ใช้บริการ โดยมีการจัดหมวดหมู่อย่างเป็นระบบ
2. ส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้สอนและผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าตามความสนใจ และความสามารถของแต่ละบุคคล เพื่อพัฒนาการด้านสติปัญญาและอารมณ์

3. แนะนำการอ่านแก่ผู้เรียนเพื่อให้รู้จักเลือกอ่านหนังสือและสื่อต่าง ๆ อย่างมี
 วิจารณ์ญาณเพื่อแสวงหาความรู้ความเข้าใจ จินตนาการและความเพลิดเพลิน
4. ให้ความรู้แก่ผู้เรียนในการใช้ห้องสมุดเพื่อการอ่านและการศึกษาค้นคว้าตลอดชีวิต
5. ให้บริการและความร่วมมือแก่ครูผู้สอนในการเลือกใช้นั่งหนังสือและสื่อต่าง ๆ เพื่อให้
 บรรลุวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอน

องค์ประกอบของห้องสมุดโรงเรียน

1. ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการดำเนินงานห้องสมุด
 ให้ประสบความสำเร็จ เพราะเป็นผู้ที่มีอำนาจในการพิจารณาให้การสนับสนุน ทั้งในด้านการเงิน
 บุคลากร และกำลังใจ
2. อาคารสถานที่ ห้องสมุดควรมีสถานที่เพียงพอในการจัดเก็บหนังสือ สื่อและวัสดุ
 อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ทำงานของบรรณารักษ์ รวมทั้งบริเวณสำหรับให้บริการแก่ผู้ใช้ ซึ่งอาจเป็นอาคาร
 เอกเทศหรือเป็นส่วนหนึ่งของอาคาร และควรมีการจัดบรรยากาศทางกายภาพให้สะอาด ร่มรื่น
 สวยงามรวมทั้งมีบรรยากาศทางวิชาการปัจจุบัน สถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน
 ห้องสมุดและการส่งเสริมการอ่านจะขยายสถานที่ในการจัดห้องสมุดออกมาภายนอกอาคาร เพื่อให้
 สามารถบริการการอ่านได้กว้างขวางขึ้น
3. ครุภัณฑ์ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับห้องสมุดในการที่จะใช้เป็นที่จัดวางหนังสือ สื่อและ
 วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น ชั้นหนังสือ ชั้นวารสาร ตู้นิทรรศการ โต๊ะ - เก้าอี้ เครื่องคอมพิวเตอร์
 เครื่องฉาย วีดิทัศน์ ฯลฯ
4. ทรัพยากรสารสนเทศ (Information Resources) ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน และ
 สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งต้องจัดหาให้สอดคล้องกับหลักสูตรและความต้องการของผู้ใช้บริการ
5. บุคลากร ห้องสมุดควรมีครูบรรณารักษ์ซึ่งมีพื้นความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์เป็น
 ผู้บริหารงานห้องสมุด และบุคลากรอื่น ๆ ร่วมกันดำเนินงานอย่างเพียงพอ
6. งบประมาณ เป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินงานห้องสมุด งบประมาณอาจได้จาก
 หน่วยงานองค์กร หรือขอรับบริจาคจากชุมชน

บทบาทหน้าที่ของห้องสมุดโรงเรียน

1. สนับสนุนการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 พุทธศักราช 2544 ระบุไว้ว่า “สถานศึกษาจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการฝึกทักษะกระบวนการ
 การคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ในการแก้ไขปัญหา
 จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น

รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่องผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ อำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน” ดังนั้น ห้องสมุดจึงเป็นแหล่งการเรียนรู้สำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการจัดหาหนังสือ และสื่อต่าง ๆ เพื่อใช้ในการศึกษาค้นคว้า เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

2. จัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนตระหนักถึงความจำเป็นของข่าวสารและการเรียนรู้ข่าวสาร สามารถระบุได้ว่า แหล่งข้อมูลข่าวสารอยู่ที่ใด มีความสามารถในการเข้าถึง การเลือก การใช้ ข้อมูลข่าวสาร และสามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้ ทั้งนี้เพราะปัจจุบันเป็นยุคของข้อมูลข่าวสารซึ่งคนในสังคมต้องตามข้อมูลให้ทันเพื่อสร้างความก้าวหน้าให้ตนเองและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขนอกจากนั้น สถานศึกษาต้องมีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับชุมชน จึงจำเป็นที่จะต้องมีการประสานความร่วมมือระหว่างชุมชนและห้องสมุด เช่น ห้องสมุดจัดหาหนังสือไว้เพื่อบริการบุคลากรในชุมชน และในขณะที่เดียวกันชุมชนก็จะช่วยส่งเสริมสนับสนุนกิจการของห้องสมุด โรงเรียน ซึ่งอาจเป็นด้านการเงิน ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือบุคลากรที่จะมาช่วยงานห้องสมุด

3. มาตรฐานห้องสมุดโรงเรียน กษมา วรวรรณ ณ อุรุทยา (2552) กล่าวว่าไว้ว่า “สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาห้องสมุดและส่งเสริมการอ่าน ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งห้องสมุดโรงเรียนอันเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญในการศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษา ตลอดจนสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนได้อีกด้วยดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้จัดทำมาตรฐานห้องสมุดโรงเรียน เพื่อเป็นแนวทางสำหรับบุคลากรทุกคนในโรงเรียนได้ร่วมมือกันดำเนินงานตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยใช้ผลจากการสำรวจข้อมูลการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานใน พ.ศ. 2552 ข้อมูลจากงานวิจัยร่วมกับองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก เรื่อง รายงานผลการสำรวจข้อมูลการเรียนรู้ข่าวสารผ่านทางห้องสมุดโรงเรียน ปี พ.ศ. 2549 และเกณฑ์การประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) เป็นแนวทางในการจัดทำ และเพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานพัฒนา ตลอดจนสอดคล้องกับการประเมินคุณภาพของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา”

นอกจากนี้ ยังได้กำหนดเกณฑ์การประเมินและแนวทางการให้คะแนนไว้ในแต่ละตัวบ่งชี้ทุกมาตรฐาน ผู้ดำเนินงานสามารถตรวจสอบการดำเนินงานของตนเองเพื่อพัฒนาได้

ทุกระยะ และสามารถก้าวสู่มาตรฐานที่สูงกว่าเดิมได้หากมีความพร้อม และที่สำคัญที่สุดคือ หากดำเนินงานได้ครบถ้วนก็สามารถสร้าง “ห้องสมุดและบรรยากาศที่ดี ครูบรรณารักษ์/ครูทำหน้าที่บรรณารักษ์ที่ดี หนังสือที่ดี” ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สุด และเป็นเป้าหมายตรงกันของผู้ใช้ทุกระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิและคณะทำงานทุกท่านที่ได้ระดมพลังปัญญา ความสามารถ ตลอดจนช่วยเหลือในการทดลอง ปรับปรุง และให้ความเห็นเพิ่มเติม จนกระทั่งได้มาตรฐานห้องสมุด และตัวบ่งชี้ เพื่อการพัฒนาคุณภาพห้องสมุดโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับใช้กับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งจะส่งผลให้ห้องสมุดโรงเรียนทุกแห่งได้พัฒนาไปสู่มาตรฐานตามศักยภาพของตนเองและพัฒนาคุณภาพผู้เรียนต่อไป”

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า การอ่านคือ การเรียนรู้ที่ดีที่สุดวิธีหนึ่ง แม้ว่าเทคโนโลยีจะก้าวไกลไปเพียงใด แต่หากพื้นฐานการอ่านไม่เข้มแข็งก็ไม่อาจก้าวทันความรู้เหล่านี้ได้อย่างลึกซึ้งและกว้างขวางสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่ในการกำกับดูแล บริหารจัดการ พัฒนาโรงเรียนในสังกัด ซึ่งแต่ละโรงเรียนจะมีขนาดและจำนวนนักเรียนแตกต่างกัน มีทั้งโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาจึงได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้โรงเรียนทุกแห่งพัฒนาห้องสมุดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของ โรงเรียนและชุมชน เพื่อเป็นการพัฒนาการศึกษา และคุณภาพผู้เรียนให้มีความรอบรู้ ทันเหตุการณ์ เป็นบุคคลที่มีนิสัยรักการอ่านการค้นคว้าอย่างต่อเนื่องดังนั้นเพื่อให้การดำเนินงานดังกล่าวประสบผลสำเร็จมีมาตรฐานใกล้เคียงกันจึงได้นำข้อมูลจากการสำรวจเรื่องห้องสมุดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และงานวิจัยร่วมกับองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูเนสโก เรื่อง รายงานผลการสำรวจข้อมูลการเรียนรู้ข่าวสารผ่านทางห้องสมุดโรงเรียน ปี พ.ศ. 2549 มาจัดทำเป็นมาตรฐาน ทั้งนี้โดยให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและสอดคล้องกับการประเมินคุณภาพของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ในขณะเดียวกันได้ระบุนิเวศการประเมินเกณฑ์การประเมิน แนวทางการให้คะแนน ตลอดจนข้อมูลเชิงประจักษ์ไว้ด้วยเพื่อความสะดวกในการประเมินเพื่อพัฒนาตนเอง และสำหรับคณะประเมินจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา/สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกจากนี้โรงเรียนอาจพัฒนาต่อเนื่องให้เต็มที่ตามศักยภาพของตนเองได้โดยไม่จำเป็นต้องอยู่ในฐานเดิมของตน อนึ่ง วิธีการประเมินตนเองนั้นสามารถทำได้ทุกระยะของการดำเนินงาน ดังนั้นมาตรฐานห้องสมุดโรงเรียนที่กำหนดจึงเป็นมาตรฐานที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้ดำเนินการพัฒนาห้องสมุดในโรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งแบ่งเป็น 4 หมวด คือ

หมวดที่ 1 มาตรฐานด้านผู้บริหาร

หมวดที่ 2 มาตรฐานด้านครู

หมวดที่ 3 มาตรฐานด้านผู้เรียน

หมวดที่ 4 มาตรฐานด้านทรัพยากรสารสนเทศ

อนึ่ง ในการจัดทำมาตรฐานครั้งนี้ ได้พิจารณาถึงสภาพความเป็นจริงของการดำเนินงานในโรงเรียน ซึ่งการขับเคลื่อนให้ห้องสมุดมีชีวิตนั้นจะต้องขึ้นอยู่กับบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนเป็นหลักและเพื่อประโยชน์ของผู้ดำเนินงานทุกคนในการประเมินคุณภาพจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(สมศ.) ในขณะเดียวกันสภาพอันพึงประสงค์ของห้องสมุดโรงเรียนทุกแห่งที่ผู้ใช้มีความเห็นและมีความต้องการตรงกันก็คือ

1) มีห้องสมุดและบรรยากาศที่ดี เอื้ออำนวยในการเข้าใช้บริการ

2) มีครูบรรณารักษ์/ครูทำหน้าที่บรรณารักษ์ที่ดี มีความรู้ความเข้าใจ และมีความพร้อมในการให้บริการด้วยอารมณ์อันแจ่มใส

3) มีหนังสือที่ดี มีเนื้อหาสอดคล้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้มีหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่มีเนื้อหาสนุกสนาน เพื่อดึงดูดใจ ให้ความรู้ในเชิงสร้างสรรค์ ส่งเสริมจินตนาการ จรรโลงสังคมและตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า หากบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด ก็สามารถพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนให้มีลักษณะอันพึงประสงค์ดังกล่าวข้างต้น

มาตรฐานห้องสมุดและตัวบ่งชี้ เพื่อพัฒนาคุณภาพห้องสมุดโรงเรียนสังกัดสำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ห้องสมุดโรงเรียนมีความสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนการสอนของครู และนักเรียน เพราะเป็นแหล่งจัดเก็บ รวบรวม และให้บริการวัสดุสารสนเทศ ความรู้ ข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ ห้องสมุดเป็นศูนย์การเรียนรู้สำคัญในโรงเรียน เพราะเปิดโอกาสให้ทุกคนได้มาศึกษาหาความรู้ เรียนรู้วิชาการต่างๆด้วยตนเอง นอกจากนี้ห้องสมุดยังเป็นแหล่งพัฒนาลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์อันสำคัญยิ่ง คือ มีนิสัยการสนใจใฝ่เรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นนิสัยสำคัญที่โรงเรียนต้องสร้างให้เกิดขึ้นกับนักเรียน การที่โรงเรียนมีห้องสมุดที่ดี มีบริการที่ดี ย่อมมีโอกาสที่จะสร้างลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นกับนักเรียนได้ ดังนั้นในการจัดห้องสมุดให้สามารถบริการนักเรียน ครู บุคลากรในโรงเรียน ตลอดจนชุมชนได้อย่างกว้างขวางหลากหลายนั้นต้องมีเกณฑ์การชี้วัดที่ชัดเจนว่าห้องสมุดโรงเรียนแต่ละแห่งต้องมีมาตรฐานเดียวกันตามการกำหนดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552)

หมวดที่ 1 มาตรฐานด้านผู้บริหาร มี 3 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 ผู้บริหารมีความสามารถในการบริหารจัดการ

มาตรฐานที่ 2 ผู้บริหารส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนา
ห้องสมุด

มาตรฐานที่ 3 ผู้บริหารเป็นแบบอย่างในการพัฒนาตนเอง

ตัวบ่งชี้ในแต่ละมาตรฐาน มีดังนี้

มาตรฐานที่ 1 ผู้บริหารมีความสามารถในการบริหารจัดการ มี 6 ตัวบ่งชี้

1.1 ผู้บริหารจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ตามความเหมาะสม

1.1.1 มีห้องสมุดไว้บริการนักเรียน ครู และบุคลากรภายในโรงเรียน

1.1.2 ห้องสมุดตั้งอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสม มีสภาพดี และให้มีบรรยากาศที่เอื้อต่อ

การเรียนรู้

1.1.3 มีการจัดวัสดุครุภัณฑ์ ทรัพยากรสารสนเทศที่เพียงพอและเหมาะสม

1.2 ผู้บริหารมีการกำหนดนโยบาย แผนงาน การดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียน

1.2.1 มีแผนการพัฒนาห้องสมุดไว้ในแผนกลยุทธ์ของโรงเรียนเป็น

ลายลักษณ์อักษร

1.2.2 มีการกำหนดนโยบายการใช้ห้องสมุดเพื่อการจัดการเรียนการสอนทุกกลุ่ม

สาระการเรียนรู้

1.2.3 มีการกำหนดนโยบายการใช้ห้องสมุดเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของ

นักเรียน

1.3 ผู้บริหารจัดให้มีโครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจน

1.3.1 มีการกำหนดโครงสร้าง ระบบการบริหารงานห้องสมุดและ คณะกรรมการ

ดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียน

1.3.2 มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรตามโครงสร้างและส่งเสริมให้มี

การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่

1.3.3 มีการประชุมชี้แจงบทบาทหน้าที่คณะกรรมการเพื่อการบริหารงานห้องสมุด

1.3.4 มีการแต่งตั้งครูทำหน้าที่บรรณารักษ์เป็นคณะกรรมการฝ่ายวิชาการ

1.4 ผู้บริหารจัดให้มีครูทำหน้าที่บรรณารักษ์และบุคลากรดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียน

1.4.1 มีการแต่งตั้ง/มอบหมายครูให้ทำหน้าที่บรรณารักษ์และบุคลากรดำเนินงาน

ห้องสมุดโรงเรียน

1.4.2 มีการเสริมแรง สร้างขวัญและกำลังใจให้บุคลากรที่ทำหน้าที่ดำเนินงาน
ห้องสมุดโรงเรียน

1.4.3 มีการส่งเสริม สนับสนุน และสร้างโอกาสให้บุคลากรที่ทำหน้าที่ดำเนินงาน
ห้องสมุดโรงเรียนได้รับการพัฒนา

1.5 ผู้บริหารจัดหางบประมาณสำหรับพัฒนาห้องสมุด

1.5.1 มีการจัดสรรงบประมาณประจำปีเพื่อสนับสนุนและพัฒนา ห้องสมุด

1.6 ผู้บริหารนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน

1.6.1 มีแผนการนิเทศงานห้องสมุด

1.6.2 มีการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล

1.6.3 มีการรายงานผลการดำเนินงานต่อหน่วยงานต้นสังกัดและผู้ที่เกี่ยวข้อง

1.6.4 มีการนำผลการประเมินมาใช้ในการพัฒนา

หมวดที่ 2 มาตรฐานด้านครู

2.1 ครูบรรณารักษ์ มี 5 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 ครูบรรณารักษ์มีความสามารถในการดำเนินงานห้องสมุด

มาตรฐานที่ 2 ครูบรรณารักษ์มีความสามารถในการปฏิบัติงานเทคนิค

มาตรฐานที่ 3 ครูบรรณารักษ์มีความสามารถในการให้บริการ

มาตรฐานที่ 4 ครูบรรณารักษ์มีความสามารถในการจัดกิจกรรม

มาตรฐานที่ 5 ครูบรรณารักษ์มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

2.2 ครูผู้สอน มี 3 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 6 ครูผู้สอนมีการใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอน

มาตรฐานที่ 7 ครูผู้สอนมีการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านแก่นักเรียน

มาตรฐานที่ 8 ครูผู้สอนมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

ครูบรรณารักษ์

ตัวบ่งชี้ในแต่ละมาตรฐาน มีดังนี้

มาตรฐานที่ 1 ครูบรรณารักษ์มีความสามารถในการดำเนินงานห้องสมุดมี 7 ตัวบ่งชี้

1.1 ครูบรรณารักษ์มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจการพัฒนางาน
ห้องสมุดโรงเรียน

1.2 ครูบรรณารักษ์มีการจัดทำแผนงาน/โครงการพัฒนาห้องสมุดที่มี
การกำหนดเป้าหมายหรือจุดประสงค์ที่ชัดเจน

1.3 ครูบรรณารักษ์มีการจัดทำแผนงาน/โครงการห้องสมุดที่สอดคล้องกับแผนกลยุทธ์ของโรงเรียน

1.4 ครูบรรณารักษ์มีการจัดทำโครงสร้างการปฏิบัติงาน (งานบริหารจัดการห้องสมุด งานประชาสัมพันธ์ งานเทคนิค งานบริการ และงานกิจกรรมอย่างครบถ้วน)

1.5 ครูบรรณารักษ์มีการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้

1.6 ครูบรรณารักษ์มีการประเมินผลการดำเนินงาน

1.7 ครูบรรณารักษ์มีการนำผลการประเมินมาใช้ในการพัฒนางานห้องสมุด

มาตรฐานที่ 2 ครูบรรณารักษ์มีความสามารถในการปฏิบัติงานเทคนิคมี 7 ตัวบ่งชี้

2.1 ครูบรรณารักษ์จัดให้มีทรัพยากรสารสนเทศที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร

2.2 ครูบรรณารักษ์จัดให้มีทรัพยากรสารสนเทศที่มีเนื้อหาตรงตามความต้องการของผู้ใช้บริการ

2.3 ครูบรรณารักษ์มีการจัดหมวดหมู่ และทำบัตรรายการหรือทำรายการ (ด้วยฐานข้อมูลระบบคอมพิวเตอร์) ของทรัพยากรสารสนเทศ

2.4 ครูบรรณารักษ์มีการปฏิบัติงานเทคนิคเพื่อเตรียมให้บริการ

2.5 ครูบรรณารักษ์ใช้เทคโนโลยีในการจัดเก็บและสืบค้นทรัพยากรสารสนเทศอย่างเหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน

2.6 ครูบรรณารักษ์ใช้เทคโนโลยีในการจัดเก็บและสืบค้นทรัพยากรสารสนเทศได้สะดวกต่อการเข้าถึงและใช้บริการ

2.7 ครูบรรณารักษ์มีการสำรวจและบำรุงรักษาทรัพยากรสารสนเทศให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้

มาตรฐานที่ 3 ครูบรรณารักษ์มีความสามารถในการให้บริการมี 8 ตัวบ่งชี้

3.1 ครูบรรณารักษ์มีการจัดทำระเบียบการใช้ห้องสมุดโรงเรียน

3.2 ครูบรรณารักษ์มีการจัดทำตารางการใช้ห้องสมุดที่ชัดเจน

3.3 ครูบรรณารักษ์มีการแนะนำการใช้ห้องสมุด

3.4 ครูบรรณารักษ์มีการจัดบริการการอ่านและการศึกษาค้นคว้า

3.5 ครูบรรณารักษ์มีการจัดบริการยืม-คืน

- 3.6 ครูบรรณารักษ์มีการจัดบริการตอบคำถามและช่วยค้นคว้า
- 3.7 ครูบรรณารักษ์มีการจัดบริการเชิงรุกอย่างหลากหลาย
- 3.8 ครูบรรณารักษ์มีการจัดบริการสืบค้นทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์และ

ทางอินเทอร์เน็ต

มาตรฐานที่ 4 ครูบรรณารักษ์มีความสามารถในการจัดกิจกรรมมี 3 ตัวบ่งชี้

- 4.1 ครูบรรณารักษ์มีการจัดกิจกรรมห้องสมุดเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้
- 4.2 ครูบรรณารักษ์มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านอย่างหลากหลาย
- 4.3 ครูบรรณารักษ์มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านอย่างต่อเนื่อง

มาตรฐานที่ 5 ครูบรรณารักษ์มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องมี 4 ตัวบ่งชี้

- 5.1 ครูบรรณารักษ์มีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และมีนิสัยรักการอ่าน
- 5.2 ครูบรรณารักษ์เข้ารับการอบรม สัมมนา ศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง
- 5.3 ครูบรรณารักษ์เป็นสมาชิกสมาคมและหรือชมรมวิชาชีพที่เกี่ยวข้องห้องสมุด
- 5.4 ครูบรรณารักษ์มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับการดำเนินงานห้องสมุด

ครูผู้สอนตัวบ่งชี้ในแต่ละมาตรฐาน มีดังนี้

มาตรฐานที่ 6 ครูผู้สอนมีการใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอนมี 4 ตัวบ่งชี้

- 6.1 ครูผู้สอนมีแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการการใช้ห้องสมุดในการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 6.2 ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการเสนอหรือคัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศ
- 6.3 ครูผู้สอนมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งเรียนรู้
- 6.4 ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งเรียนรู้

มาตรฐานที่ 7 ครูผู้สอนมีการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านแก่นักเรียนมี 7 ตัวบ่งชี้

7.1 ครูผู้สอนมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในสาระการเรียนรู้ที่ตนเองรับผิดชอบอย่างหลากหลาย

7.2 ครูผู้สอนมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในสาระการเรียนรู้ที่ตนเองรับผิดชอบอย่างสม่ำเสมอ

7.3 ครูผู้สอนมีการประสานความร่วมมือกับครูบรรณารักษ์ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

7.4 ครูผู้สอนมีการประเมินผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

7.5 ครูผู้สอนมีการประเมินผลงานที่เกิดจากการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน

7.6 ครูผู้สอนมีการรายงานผลการประเมินผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านต่อผู้บริหารโรงเรียน

7.7 ครูผู้สอนมีการนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

มาตรฐานที่ 8 ครูผู้สอนมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มี 3 ตัวบ่งชี้

8.1 ครูผู้สอนใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาการสอนและพัฒนาตนเอง

8.2 ครูผู้สอนเข้ารับการอบรม ประชุม สัมมนา ศึกษาคุณงานด้านห้องสมุดหรือแหล่งการเรียนรู้/กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน อย่างน้อย 1 ครั้งต่อปีการศึกษา

8.3 ครูผู้สอนมีนิสัยรักการอ่าน

หมวดที่ 3 มาตรฐานด้านผู้เรียน มี 2 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีความสามารถในการรับรู้ เข้าถึง และใช้ประโยชน์จากสารสนเทศ

มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน และมีนิสัยรักการอ่าน

ตัวบ่งชี้ในแต่ละมาตรฐาน มีดังนี้

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีความสามารถในการรับรู้ เข้าถึง และใช้ประโยชน์จากสารสนเทศ มี 8 ตัวบ่งชี้

1.1 ผู้เรียนกำหนดลักษณะและขอบเขตของสารสนเทศที่ต้องการได้

1.2 ผู้เรียนค้นหาสารสนเทศที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- 1.3 ผู้เรียนตัดสินใจเลือกสารสนเทศที่เข้าถึงได้อย่างถูกต้อง
- 1.4 ผู้เรียนสรุป เรียบเรียงแนวคิดจากสารสนเทศที่ค้นพบได้
- 1.5 ผู้เรียนจัดเก็บ/เผยแพร่สารสนเทศได้
- 1.6 ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้จากการศึกษาค้นคว้าได้
- 1.7 ผู้เรียนมีจิตสำนึกที่ดีในการใช้ทรัพยากรสารสนเทศ
- 1.8 ผู้เรียนมีคุณธรรมและจริยธรรมในการใช้ทรัพยากรสารสนเทศ

มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน และมีนิสัยรักการอ่านมี 4 ตัวบ่งชี้

- 2.1 ผู้เรียนเข้าใช้ห้องสมุดอย่างสม่ำเสมอ
- 2.2 ผู้เรียนยืมหนังสืออย่างสม่ำเสมอ
- 2.3 ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่โรงเรียนจัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ
- 2.4 ผู้เรียนมีปริมาณการอ่านหนังสือเพิ่มเติมที่เหมาะสมกับระดับชั้น

สม่ำเสมอ

หมวดที่ 4 มาตรฐานด้านทรัพยากรสารสนเทศ มี 2 มาตรฐาน ดังนี้

- มาตรฐานที่ 1 ทรัพยากรสารสนเทศประเภทวัสดุตีพิมพ์
- มาตรฐานที่ 2 ทรัพยากรสารสนเทศประเภทวัสดุไม่ตีพิมพ์

ตัวบ่งชี้ในแต่ละมาตรฐาน มีดังนี้

มาตรฐานที่ 1 ทรัพยากรสารสนเทศประเภทวัสดุตีพิมพ์ มี 5 ตัวบ่งชี้

- 1.1 ห้องสมุดมีจำนวนหนังสือ หนังสืออ้างอิง วารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์ จุลสารในปริมาณที่เหมาะสม สอดคล้องกับหลักสูตร และความต้องการของผู้ใช้บริการ
- 1.2 ห้องสมุดมีหนังสือที่สอดคล้องกับหลักสูตรและตอบสนองความเปลี่ยนแปลงจำนวน 20 เล่มขึ้นไปต่อนักเรียนหนึ่งคน
- 1.3 ห้องสมุดมีหนังสืออ้างอิง 1 เล่ม ต่อนักเรียน 20 คน และมี
 - 1.3.1 พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 1 เล่ม ต่อนักเรียน 100 คน
 - 1.3.2 สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 1 ชุด ต่อนักเรียน 100 คน (ถ้ามีนักเรียน 1,000 คนขึ้นไป มี 10 ชุด)

1.3.3 เอกสารหลักสูตรสำหรับครู ได้แก่ หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรครบทุกชั้น ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

1.4 ห้องสมุดมีวารสาร/นิตยสารที่มีการบอกรับเป็นสมาชิกอย่างต่อเนื่อง 5 ชื่อเรื่องขึ้นไป

1.5 ห้องสมุดมีหนังสือพิมพ์ 2 ชื่อเรื่องขึ้นไป

มาตรฐานที่ 2 ทรัพยากรสารสนเทศประเภทวัสดุไม่ตีพิมพ์ มี 1 ตัวบ่งชี้

2.1 ห้องสมุดมีวัสดุ สื่อประกอบการเรียนรู้ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ในปริมาณที่เหมาะสมและสอดคล้องกับหลักสูตร และความต้องการของผู้ใช้บริการ เช่น

2.1.1 ลูกโลก 1 ลูก

2.1.2 แผนที่

2.1.3 เกม 10 เกม

2.1.4 ของเล่นเสริมทักษะ 10 ชุด

2.1.5 ชุดภาพพลิก 5 ชุด

2.1.6 วิกิทัศน์ 20 เรื่อง/ซีดี-รอม (Compact Disc-Read Only

Memory)/แผ่นวิกิทัศน์ระบบดิจิทัล (Digital Video Disc)

2.1.7 บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน 5 ชุด (เฉพาะโรงเรียนที่มีคอมพิวเตอร์)

2.1.8 หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book)

2.1.9 อินเทอร์เน็ต 2 ชุดขึ้นไป หรือเหมาะสมกับผู้ให้บริการในห้องสมุด (เฉพาะโรงเรียนที่มีโครงข่ายโทรศัพท์ และคอมพิวเตอร์ใช้ในห้องสมุด) ฯลฯ

การศึกษาที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการคุณภาพของห้องสมุดเฉลิมพระเกียรติกาญจนาภิเษก โรงเรียนสองพิทยาคม อำเภอสอง จังหวัดแพร่ มีการศึกษาที่เกี่ยวข้องดังนี้

สุจิรา ชงงาม (2547) ได้ศึกษาสภาพการส่งเสริมการรู้สารสนเทศให้กับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า แหล่งสารสนเทศที่ครูใช้มากที่สุดคือ ห้องสมุดโรงเรียน ราษฎร์ชาวบ้าน และผู้นำท้องถิ่น ส่วนวิธีการเข้าถึงสารสนเทศที่ใช้มากที่สุดคือ การอ่านหนังสือและให้บรรณารักษ์ช่วยค้นหา ปัญหาที่พบคือ ขาดงบประมาณ ขาดสื่อต่างๆ และไม่มีเวลาในการจัดกิจกรรม

ในปีต่อมาทรัพย์สดี เม่งศิริ (2548) ทำการศึกษาเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐบาล ช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4 อำเภอเมืองลำพูน พบว่า ผู้ตอบ

แบบสอบถามส่วนใหญ่ได้นำเทคโนโลยีสารสนเทศไปใช้ทุกครั้งในการจัดการเรียนการสอน จัดทำเอกสารประกอบการเรียนการสอน จัดทำตารางสอน นำข้อมูลเสนอโรงเรียนผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ส่วนปัญหาที่พบ คือ งบประมาณไม่เพียงพอ ขาดแคลนอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีคุณภาพ ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์มีไม่เพียงพอ ขาดแคลนอุปกรณ์ที่มีความรู้ นโยบายไม่ชัดเจน ข้อมูลสารสนเทศไม่เป็นปัจจุบันและไม่มีการนำข้อมูลสารสนเทศมาเป็นฐานในปีถัดไป

ในขณะที่คมขำ ทองสุข, นันทิชา บุญสุวรรณและมาลัย แก้วมโนรมย์ (2549) ก็ศึกษาการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาวิจัย พบว่า สภาพการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และด้านการวางแผนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การเขียนโครงการให้สอดคล้องกับแผนปฏิบัติงานมีการจัดมากที่สุด รองลงมาคือ การประเมินผล สรุปผลงานเมื่อสิ้นสุดโครงการ และน้อยที่สุด คือ การปฏิบัติงานทุกขั้นตอน ด้านลักษณะการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านการประเมินผล การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในภาพรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การรายงานผลการปฏิบัติงานต่อผู้บริหาร โรงเรียนมีการจัดมากที่สุด รองลงมาคือ การสังเกต พฤติกรรมของผู้เข้าร่วมกิจกรรม และน้อยที่สุดการใช้สมุดบันทึกความคิดเห็น สภาพปัญหาจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า ด้านบุคลากร กลุ่มตัวอย่างมีปัญหา คือ บรรณารักษ์รับผิดชอบงานด้านอื่นด้วย รองลงมา คือ ปัญหาด้านไม่มีบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ช่วยงานห้องสมุด และปัญหาในด้านบรรณารักษ์ไม่มีความรู้ด้านคอมพิวเตอร์ที่จะช่วยในการค้นคว้าและจัดกิจกรรมตามลำดับ ด้านงบประมาณ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีปัญหามากที่สุดคือ ไม่มีค่าตอบแทนวิทยากร รองลงมา คือ ไม่มีงบประมาณในการจัดหารางวัลให้แก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรม และไม่มีงบประมาณเพียงพอในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมตามลำดับ ผลการเปรียบเทียบสภาพการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา จำแนกตามวุฒิการศึกษา สาขาวิชา และประสบการณ์ในการทำงานที่แตกต่างกัน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในภาพรวมที่ไม่แตกต่างกัน ผลเปรียบเทียบปัญหาที่พบจากการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาจำแนกตามวุฒิการศึกษา และสาขาวิชาที่แตกต่างกัน พบปัญหาในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในภาพรวมที่ไม่แตกต่างกัน ในส่วนประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน

พบปัญหาในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้

ในปีเดียวกันนี้ยุวดี ดอกรังกุล (2549) ก็ทำการศึกษาเรื่องการประเมินการรู้สารสนเทศของนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 4 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 เพื่อศึกษาระดับการรู้สารสนเทศของนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 4 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 เปรียบเทียบระดับการรู้สารสนเทศเปรียบเทียบระดับการรู้สารสนเทศจำแนกเพศ ระดับชั้น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ประสิทธิภาพในการเรียนรายวิชาการใช้ห้องสมุดและประสิทธิภาพในการใช้คอมพิวเตอร์และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการรู้สารสนเทศกับระดับการประเมินการรู้สารสนเทศ ผลการวิจัยพบว่า ระดับการรู้สารสนเทศของนักเรียนเฉลี่ยโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนระดับการประเมินการรู้สารสนเทศเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าระดับการประเมินการรู้สารสนเทศด้านการเรียนรู้อย่างอิสระอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านความรับผิดชอบต่อการรู้สารสนเทศในสังคมนักเรียนประเมินในระดับสูง ระดับการรู้สารสนเทศโดยรวมของนักเรียนที่มีเพศ ระดับชั้น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และระดับการรู้สารสนเทศโดยรวมของนักเรียนที่มีประสิทธิภาพในการเรียนรายวิชาการใช้ห้องสมุดต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักเรียนหญิงมีระดับการเรียนรู้อาสาสนเทศสูงกว่านักเรียนชายทุกด้าน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีระดับการเรียนรู้อาสาสนเทศสูงกว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ดีมาก มีระดับการรู้สารสนเทศสูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีและพอใช้ทุกด้าน นักเรียนที่ไม่เคยเรียนรายวิชาการใช้ห้องสมุดมีระดับการรู้สารสนเทศการเข้าถึงสารสนเทศสูงกว่านักเรียนที่เคยเรียน ส่วนระดับการรู้สารสนเทศโดยรวมและรายด้านของนักเรียนที่มีประสิทธิภาพในการใช้คอมพิวเตอร์ต่างกันไม่มีความต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ระดับการประเมินการรู้สารสนเทศโดยรวมของนักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และระดับการประเมินการรู้สารสนเทศโดยรวมของนักเรียนที่มีประสิทธิภาพในการใช้คอมพิวเตอร์ต่างกันมีความต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักเรียนหญิงมีระดับการเรียนรู้อาสาสนเทศสูงกว่านักเรียนชาย นักเรียนที่มีประสิทธิภาพในการใช้คอมพิวเตอร์มากระดับการประเมินการรู้สารสนเทศสูงกว่านักเรียนที่มีประสิทธิภาพในการใช้คอมพิวเตอร์น้อยและปานกลางทุกด้าน ส่วนระดับการรู้สารสนเทศโดยรวมและรายด้านของนักเรียน ที่มีระดับชั้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและประสิทธิภาพในการเรียนรายวิชาการใช้ห้องสมุดต่างกันไม่มี

ความต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ระดับการรู้สารสนเทศกับระดับการประเมินการรู้สารสนเทศของนักเรียน มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในระดับน้อย ($r = 0.107$)

ศิริพร จิตอารีย์ (2549) ศึกษาการจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่พบว่ามีการจัดแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และพบว่าส่วนที่ไม่ได้ปฏิบัติคือส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดแหล่งเรียนรู้ สำหรับปัญหาที่พบคือขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดแหล่งเรียนรู้ นักเรียนไม่เห็นคุณค่าของแหล่งเรียนรู้ อาคารสถานที่คับแคบและไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน สื่อมีไม่เพียงพอ และข้อเสนอแนะนั้นพบว่าควรแก้ไขปัญหาที่พบอย่างเป็นรูปธรรม

นอกจากนั้นยังมีงานวิจัยของกวนารถ จันทาพูน (2549) ได้ทำวิจัยเพื่อการประเมินความก้าวหน้ารวมทั้ง ศึกษาปัญหา และแนวทางการปฏิบัติ ตามโครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝัน เขตพื้นที่การศึกษาเชียงรายเขต 3 พบว่า ด้านการพัฒนาและจัดการโดยรวมมีความก้าวหน้าระดับปานกลาง โดยประเด็นที่มีความก้าวหน้ามากที่สุดคือ โรงเรียนมีความสามารถในการให้บริการทางการศึกษาได้ครอบคลุมทั่วถึงผู้รับบริการในเขตพื้นที่บริการ ประเด็นที่มีความก้าวหน้าน้อยคือ โรงเรียนได้รับการนิเทศส่งเสริมสนับสนุนอย่างทั่วถึง ด้านการพัฒนาคุณภาพนักเรียน โดยรวมมีความก้าวหน้าในระดับปานกลาง โดยประเด็นที่มีความก้าวหน้ามากที่สุด มีการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การจัดกิจกรรมการ โฮมรูม ครูที่ปรึกษาพบนักเรียนอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ประเด็นที่มีความก้าวหน้าน้อยคือ ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารและการค้นคว้าของนักเรียน ด้านการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยรวมมีความก้าวหน้าในระดับปานกลาง โดยประเด็นที่มีความก้าวหน้ามากที่สุด โรงเรียนมีห้องสมุดและแหล่งการเรียนรู้ที่พอเพียง เหมาะสมตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน ประเด็นที่มีความก้าวหน้าน้อยคือ ด้านระบบบริหารสารสนเทศที่เชื่อมโยงฐานข้อมูลกับองค์กรภายนอก ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยรวมมีความก้าวหน้าในระดับปานกลาง โดยประเด็นที่มีความก้าวหน้ามากที่สุด ครูทุกคนได้รับการส่งเสริมให้มีความสามารถในการจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงบูรณาการ ประเด็นที่มีความก้าวหน้าน้อยคือ ด้านการประเมินและพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง ด้านการพัฒนาระบบภาคีเครือข่ายอุปถัมภ์และทรัพยากรทางการศึกษา โดยรวมมีความก้าวหน้าน้อย โดยเฉพาะการได้รับการสนับสนุนการจัดการศึกษาจากสถาบันที่เลี้ยงจากชุมชน และจากผู้อุปถัมภ์ ในส่วนของปัญหาพบว่าโรงเรียนส่วนมากยังขาดบุคลากรที่เชี่ยวชาญด้านคอมพิวเตอร์ ขาดครูสอนภาษาอังกฤษ และขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณ ทั้งนี้แนวทางที่สำคัญได้แก่หน่วยงานหลัก คือกระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งเขตพื้นที่การศึกษาควรจัดหา

บุคลากรมาบรรจุให้ตามความต้องการของโรงเรียน และสนับสนุนด้านงบประมาณเพื่อโรงเรียน จะนำไปพัฒนาในด้านต่าง ๆ ต่อไป

เกรียงไกร ศิวาลัย, จรูญ ยอดอุโมงค์ และจุฬาลักษณ์ บุญมีมา (2550) ได้ทำการวิจัย เรื่องการบริหารด้านการใช้แหล่งวิทยาการในชุมชน เพื่อการเรียนการสอนของครู โรงเรียนสังกัด เทศบาลเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน เพื่อศึกษาสภาพการใช้แหล่งวิทยาการในชุมชน เพื่อการเรียน การสอนของครู เพื่อศึกษาบริหารด้านการใช้แหล่งวิทยาการในชุมชน เพื่อการเรียนการสอนของครู เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพการใช้แหล่งวิทยาการกับการบริหารด้านการใช้แหล่งวิทยาการ ในชุมชน เพื่อการเรียนการสอนของครู เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการใช้แหล่งวิทยาการใน ชุมชน เพื่อการเรียนการสอนของครู โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ผลการศึกษา ค้นคว้าพบว่าสภาพการใช้แหล่งวิทยาการกับการบริหารด้านการใช้แหล่งวิทยาการในชุมชน เพื่อ การเรียนการสอนของครูในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพการใช้แหล่ง วิทยาการกับการบริหารด้านการใช้แหล่งวิทยาการมีความสัมพันธ์กันทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .01 ปัญหาและอุปสรรคของการใช้แหล่งวิทยาการในชุมชนเพื่อการเรียนการสอนของ ครู โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน พบว่า ขาดการประสานงาน และขาดงบประมาณ สนับสนุน

ภัทรภรณ์ มานิตย์ (2550) ศึกษาการจัดแหล่งเรียนรู้ของกลุ่มโรงเรียน โป่งสา จังหวัด แม่ฮ่องสอน ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ ในการจัดการแหล่งเรียนรู้ ได้มีการวางแผนการใช้แหล่ง เรียนรู้ภายในสถานศึกษา สำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ เปิดโอกาสให้นักเรียน มีส่วนร่วมในการวางแผนการใช้แหล่งเรียนรู้ และกำหนดครูผู้รับผิดชอบแหล่งเรียนรู้ บางส่วน ที่ไม่มีการจัดการคือ จัดสรรงบประมาณเพื่อเป็นค่าตอบแทนวิทยากรท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ชุมชน มีส่วนร่วมในการวางแผนการใช้แหล่งเรียนรู้ และเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอุดหนุน สำหรับงบประมาณ ในการใช้แหล่งเรียนรู้พบว่า ใช้แหล่งเรียนรู้ประเภทธรรมชาติ ให้ความรู้ใน การใช้แหล่งเรียนรู้กับนักเรียน ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารและครูให้ใช้แหล่งเรียนรู้ และใช้ แหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา แต่บางส่วนที่ไม่ได้ปฏิบัติคือ สำรวจความต้องการของชุมชนในการใช้ แหล่งเรียนรู้ จัดแหล่งเรียนรู้ให้เพียงพอต่อความต้องการ และให้ความรู้ในการใช้แหล่งเรียนรู้กับ ชุมชน ส่วนการนิเทศติดตามผลพบว่า รับฟังข้อคิดเห็นของผู้ใช้แหล่งเรียนรู้ ปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ครูมีการแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน บางส่วนที่ไม่ได้ปฏิบัติคือ ส่งเสริมให้ ชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน วิเคราะห์ข้อมูลจากการนิเทศ และติดตามผล รายงานผลการดำเนินงานการใช้แหล่งเรียนรู้ แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลการใช้แหล่งเรียนรู้ และนำเสนอผลการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

ณัฐนันท์ ป็องวัน (2550) ได้ทำวิจัยเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและข้อเสนอแนะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารรวมถึง ความต้องการในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนในโครงการ หนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต 2 พบว่า ด้านเครื่องมือที่ใช้มากที่สุด คือ เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องพิมพ์ เครื่องสแกนเนอร์ ด้านวัสดุที่ใช้มากที่สุด คือ โปรแกรมคอมพิวเตอร์พื้นฐาน ซอฟต์แวร์ แผ่นดิสก์ ด้านวิธีการได้มา พบว่า ส่วนใหญ่ มีการจัดหาหรือผลิตด้วยเงินตนเอง และหน่วยงาน จัดหาโดยใช้เงินงบประมาณ ด้านเทคนิคและวิธีการ พบว่า มีการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง และหน่วยงานจัดให้มีการศึกษาอบรม ด้านนโยบายในการสนับสนุน พบว่า มีนโยบายหรือโครงการในการจัดการสนับสนุนเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการปฏิบัติงานทางการศึกษาของโรงเรียน โดย นโยบายส่วนใหญ่สนับสนุนด้าน การจัดการเรียนการสอน การผลิตสื่อ การสอน การจัดฐานข้อมูล – สืบค้นข้อมูล ด้านการได้รับการช่วยเหลือเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ พบว่า ได้รับการช่วยเหลือแนะนำจากศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศจากโรงเรียนตนเอง มากที่สุด โดยจัดให้มีการอบรมระยะสั้น ส่วนใหญ่ คือ ด้านการเรียนการสอน รองลงมาคือ ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและน้อยที่สุดคือ ด้านการบริหารจัดการ ปัญหาในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารพบว่า ด้าน วัสดุและเครื่องมือภาพรวมมีปัญหาในการนำไปใช้ปานกลาง ปัญหาที่พบในด้านวัสดุ ได้แก่ การใช้โปรแกรมอินเตอร์ โปรแกรม Word Processing (Ms. Word, Rw) ส่วนด้านเครื่องมือ ปัญหาที่พบมากที่สุด คือ การใช้เครื่องคอมพิวเตอร์แบบตั้งโต๊ะ ส่วนปัญหาด้านการใช้เทคนิควิธีการทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ การโปรแกรม E-Learning และการใช้โปรแกรมกลุ่มสัมพันธ์ ความต้องการในการใช้ทางเทคโนโลยีและการสื่อสาร ที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ด้านวัสดุ ได้แก่ โปรแกรมบริหารงานวิชาการ ด้านเครื่องมือ/อุปกรณ์ ได้แก่ เครื่องถ่ายเอกสาร รองลงมาคือ เครื่องพิมพ์(Printer) ด้านเทคนิควิธีการทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ การค้นหาข้อมูลเพื่อดาวน์โหลดข้อมูล ข้อเสนอแนะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนในโครงการ หนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝัน ได้แก่ ควรจัดงบประมาณให้กับทางโรงเรียนที่เข้าร่วม โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันให้เพียงพอ ทั้งในการจัดหาวัสดุ เครื่องมือ อุปกรณ์และการฝึกอบรมบุคลากรในการใช้วัสดุอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงการจัดตั้งศูนย์วิทยบริการในการจัดฝึกอบรมให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง

เสรมณี มรกตคณ โธ (2550) ศึกษาการจัดการระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของ โรงเรียน สอดพิทยาคม ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ในการจัดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของ โรงเรียน สอดพิทยาคม ได้มีการแต่งตั้งบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเพื่อดูแลระบบเครือข่ายในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีการตรวจสอบเครื่องคอมพิวเตอร์ และข้อบกพร่องของระบบเครือข่าย มีการประมวลผล

ข้อมูลสารสนเทศด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ทุกครั้งก่อนนำไปใช้ มีเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือในการคำนวณผลการเรียน จัดทำเอกสารประกอบการเรียน ผลิตสื่อการสอนและเก็บรวบรวมคะแนนหรือผลสอบของนักเรียน ส่วนปัญหาที่พบคือ นโยบายในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในงานของโรงเรียนยังไม่มี ความชัดเจน เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ไม่เพียงพอต่อการใช้งาน อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ชำรุดบ่อยครั้ง การติดตั้งระบบเครือข่ายยังไม่ได้มาตรฐาน ขาดแคลนบุคลากรในการดูแล ระบบอินเทอร์เน็ตช้า และไม่เพียงพอต่อการใช้งาน บุคลากรไม่มีความรู้ในเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

อรทัย วาริสะอาด (2550) ทำการวิจัยเรื่อง งานวิจัยเพื่อพัฒนาชุดเรียนรู้ผ่านเว็บ (Web tutorial) เครื่องมือช่วยสอนทักษะการรู้สารสนเทศ กล่าวถึง ในยุคดิจิทัล ห้องสมุดส่วนใหญ่ นำชุดเรียนรู้ผ่านเว็บ หรือ Web tutorial มาใช้เป็นเครื่องมือช่วยสอนในเรื่องทักษะการรู้สารสนเทศ โดยผู้ใช้สามารถเรียนรู้และทำแบบฝึกหัดด้วยตนเองผ่านทางอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ผู้ใช้สามารถเรียนรู้ได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ มีตัวอย่างชุดเรียนรู้ผ่านเว็บของห้องสมุดในต่างประเทศที่น่าสนใจจำนวน 3 แห่ง คือ “Smart Searcher Tutorial” ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยคิง “Online Research Tutorial” ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยเซเนก้า และ “Tutorial” ของห้องสมุดเครสจัม มหาวิทยาลัยไอค์แลนด์ ส่วนห้องสมุดของประเทศไทยมี 1 แห่ง คือ “IPAC Tutorial” ของหอสมุดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องค์กรศึกษาศาสตร์ ชุดการเรียนรู้ผ่านเว็บทั้ง 4 ชุดนี้เป็นผลงานที่พัฒนามาจากงานวิจัยที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่องและปัจจุบันยังคงใช้เป็นเครื่องมือช่วยสอนของห้องสมุด

ในปีต่อมาเบญจวรรณ ระดา (2551) ศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ในการเรียนการสอนของโรงเรียนเทศบาลดอกเงิน จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ การใช้แหล่งเรียนรู้ในการเรียนการสอน บุคลากร สถานที่ และกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น ผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนทุกคน ได้ดำเนินการใช้แหล่งเรียนรู้ โดยร่วมกันกำหนดนโยบาย วางแผนการใช้แหล่งเรียนรู้ กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้และจุดประสงค์การใช้แหล่งเรียนรู้ รวมทั้งแหล่งเรียนรู้มีความเหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อการนำมาใช้ในการเรียนการสอน และประเมินผลเกี่ยวกับการใช้แหล่งเรียนรู้โดยใช้แบบสำรวจความพึงพอใจแบบสัมภพภาพ และสังเกตการณ์มีส่วนร่วมของนักเรียน ข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นกับการใช้แหล่งเรียนรู้คือ งบประมาณมีไม่เพียงพอ เวลาที่ใช้ในการศึกษาหาความรู้มีน้อย และสถานที่คับแคบไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน

และงานวิจัยล่าสุดของสุพัฒน์ ส่องแสงจันทร์ บุญยี่น จันทร์สว่าง และศศิพิมล ประพินพงศกร (2552) ก็ได้ศึกษาสภาพการสอนการใช้ห้องสมุด บทบาทในการสอนการรู้ สารสนเทศและเปรียบเทียบบทบาทในการสอนการรู้ สารสนเทศของครูบรรณารักษ์ห้องสมุด โรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่า สภาพการสอนการใช้ ห้องสมุดของครูบรรณารักษ์ส่วนใหญ่จัดสอนทั้ง 2 รูปแบบ คือ แบบที่เป็นทางการและไม่เป็น ทางการ แบบที่เป็นทางการ คือ จัดสอนเป็นรายวิชาหนึ่งโดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ส่วนแบบที่ไม่เป็นทางการ กิจกรรมส่วนใหญ่จัด คือ ให้คำแนะนำเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้และ วิธีสืบค้นข้อมูลในห้องสมุด ครูบรรณารักษ์มีบทบาทในการสอนการรู้สารสนเทศทั้งโดยรวมและ รายด้านแต่จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่าบรรณารักษ์ไม่มีความเข้าใจในเรื่องของการรู้สารสนเทศ อย่างถ่องแท้ ครูบรรณารักษ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์มีบทบาทมากกว่า ครูบรรณารักษ์ที่ไม่มีวุฒิการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์ ครูบรรณารักษ์ที่มีประสบการณ์ การสอนมากมีบทบาทมากกว่าครูบรรณารักษ์ที่มีประสบการณ์การสอนปานกลาง

จากการศึกษาเอกสาร และการศึกษาที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า ความสำคัญของการบริหาร จัดการคุณภาพของห้องสมุด เป้าหมาย คือการสร้างผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะการ เรียนรู้ ทักษะชีวิต มีความคิด วิจยรณญาณ มีคุณธรรม เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการดำรงชีวิต ในสังคมสารสนเทศและโลกยุคโลกาภิวัตน์